

Halk Eğitiminde Katılma:
**Ankara'daki Halk Eğitimi
Merkezleri'nde Açılan Kurslara
Katılanların Özellikleri, Katılmalarını
Güdöleyen Etmeler ve Programlara
İlişkin Görüşleri**

Yrd. Doç. Dr. Serap AYHAN*

Bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler ve bu gelişme ile birlikte ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar karşısında, günümüzde eğitim artık yalnızca yaşam için hazırlanmak olarak değil, yaşam boyu süren ve onu tümleyen bir süreç olarak görölmektedir. Bu çağdaş anlayış, çocukların ve gençlerin eğitiminin yanısıra, yetişkinlerin de eğitiminin önemini artırmıştır. Tüm dünyada bu gelişmenin yol açtığı, eğitimde yeni kavram ve ilkeler ile ör-gün eğitim yanısıra halk eğitimini de yeniden düzenleme ve yaygınlaştırma istek ve ihtiyacı, Türk eğitim sistemini iyileştirme yönündeki çalışmalara, Kalkınma Planlarımıza ve yasal düzenlemelere de yansımıştır. Ancak, dünyada ve ölkemizde halk eğitiminin amaçları, kapsamı ve çalışma ilkeleri bakımından kendini gösteren bu gelişmelere karşın; ölkemizde halk eğitimini asıl görev olarak üstlenen ve bu amaçla yurt çapında örgütlenmiş olan Halk Eğitimi Merkezlerindeki uygulamaların nitelik ve nicelik yönünden yetersiz kaldığı görölmektedir.

Sözö edilen ilkelerin uygulamaya dönüştürülebilmesi ve halk eğitimi programlarının, yeni toplumsal ve bireysel ihtiyaçlara sürekli yanıt verecek biçimde geliştirilip yaygınlaştırılabilmesi için; halk eğitiminde program geliştirme çalışmasının özellikle "dinamik" ve "operasyonel" bir süreç olarak benimsenmesi, bu arada katılanları ve katılması beklenenleri merkeze alan bir araştırma-geliştirme ve uygulama yaklaşımının izlenmesi gerekmektedir. Çünkü Halk eğitimi etkinliklerine katılma, "gönüllölük" esasına dayanır. Yetişkinler, bir eğitim programına, o program bir ihtiyaçlarına yanıt veriyorsa ya da bir sorunlarına çözüm getiriyorsa katılmaktadır. Dolayısıyla, kurumun ve bireylerin katılma amaçlarının gerçekleşti-rilebil-

(*) A.Ö. Eğitim Bilimleri Faköltesi

mesi, katılanların öğrenme ortamında kendilerini uyumlu hissedebilmesine ve katıldığı programla bütünleşebilmesine bağlıdır. B nedenle herhangibir yetişkin eğitimi etkinliğinde, başarı, herşeyden önce, eğitime katılanların bireysel ve toplumsal özelliklerinin, onları katılmaya güdüleyen etmenlerin ve katıldıkları programdan ne beklediklerinin iyi tanımlanabilmesine ve bunların eğitim sürecinin her aşamasında dikkate alınmasına bağlıdır.

Katılma olgusunun halk eğitiminde bu denli önem taşımasına ve başka ülkelerde bir araştırma problemi olarak birçok kez ele alınan, çeşitli düzeylerde üzerinde çalışılan bir konu olmasına karşın; ülkemizde, Halk Eğitimi Merkezlerinde açılan kurslara katılanların özelliklerinin belli kurslara kaydolmalarında ve devamlarında rol oynayan etmenlerin, bireysel amaç ve beklentilerinin, devam ettikleri programla ilgili görüşlerinin neler olduğu gibi soruları konu alan araştırmalar yok denecek kadar azdır.

İşte böyle bir ihtiyaçtan yola çıkarak, Ankara'daki Halk Eğitimi Merkezlerinde açılan meslek ve beceri kurslarına katılanlarla ilgili olarak yapılan bir araştırmanın özeti aşağıda verilmektedir.

Bu araştırmada şu ana sorulara yanıt aranmıştır:

1) Bu kurslara katılanların, devam ettikleri kurslara göre, kişisel ve aile sosyo-ekonomik durumu ile ilgili demografik özellikleri nelerdir? Demografik özellikler ile devam edilen kurslar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık var mıdır? 2) Bu kurslara katılanların, devam ettikleri kurslara göre, katılmalarını güdüleyen etmenler nelerdir? Katılmayı güdüleyen etmenler ile devam edilen kurslar ve seçilen kişisel özellikler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık var mıdır? 3) Bu kurslara katılanların, devam ettikleri kurs programına ilişkin görüşleri nelerdir? Kurs programına ilişkin görüşler ile devam edilen kurslar ve seçilen kişisel özellikler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık var mıdır? 4) Bu kurslara katılanların, kurs sonrası için düşünceleri nelerdir? Kurs sonrası için düşünceler ile devam edilen kurslar ve seçilen kişisel özellikler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık var mıdır?

Bu araştırmanın çalışma evreni, Ankara il merkezi içersinde etkinlik gösteren Yenimahalle, Çankaya ve Altındağ Halk Eğitim Merkezleri ile 9. Akşam Sanat Okulu ve Ankara Halk Eğitim Merkezi ve 7. Akşam Sanat Okulu ve Maltepe Halk Eğitimi Merkezi'nde açılan meslek ve beceri eğitimi kurslarına katılanlar olarak tanımlanmıştır. Araştırmanın yapıldığı tarihte, bu Halk Eğitimi Merkezlerinde, Biçki-Dikiş, Makina Nakışları, Trikotaj, El Sanatları - Çiçek, Elektronik, Elektrikçilik, Daktilografi, Muhasebe, Makina Ressamlığı, Mimari Proje ve İnşaat Ressamlığı olmak üzere on kurs türünde, 285 meslek ve beceri kursu bulunmaktaydı ve bu kurslara toplam 3913 kişi devam etmekteydi. Elektronik, Elektrikçilik, Ma-

kina Ressamlığı, Mimari Proje ve İnşaat Ressamlığı türlerinde açılan kursların ve bunlara devam eden toplam kursiyer sayılarının çok az olması nedeniyle, bu kurslarda örnekleme yapılmadı. Geri kalan türlerdeki kurslar, oranlı küme örnekleme yöntemi ile örneklendi. Böylece seçilen örneklem, kurs türleri ile ilgili olarak on altı-örneklem grubundan ve toplam 54 kursa devam eden 718 kursiyerden oluştu.

Araştırma ile elde edilen bulgular şöyle özetlenebilir:

Katılanların demografik özellikleri, devam ettikleri kurslara göre anlamlı olarak değişmektedir. Ancak burada, her kurs türü için katılanların hangi özellikleri taşıma eğiliminde oldukları konusunda ayrıntıya girmeden, araştırmada ele alınan değişkenler açısından bazı genellemeler yapmak mümkündür.

Biçki-dikiş, elektrikçilik, daktilografi kurslarına katılanların çoğunlukla 19 yaş ve altındaki gençler; Makina Nakışları, trikotaj, el sanatları ve çiçek kurslarındakilerin 25 yaşın altındakiler; ve elektronik, muhasebe, makina ressamlığı ile mimari proje ve inşaat ressamlığı kurslarına katılanların ise 20-29 yaşlar arasındaki genç yetişkinler olduğu görülmektedir. Ancak tüm grupta katılanların % 51'i 19 yaş ve altındadır ve katılma oranları yaş arttıkça düşmektedir.

Çalışma durumu bakımından, halen sürekli bir işte çalışan kursiyerlerin daha çok elektronik, makina ressamlığı, mimari proje ve inşaat ressamlığı kurslarında bulunduğu görülmektedir. Ayrıca elektrikçilik, daktilografi, muhasebe, mimari proje ve inşaat ressamlığı kurslarına katılanların önemli bir bölümü halen öğrencidir. Elektrikçilik kursunda daha çok ortaokul ve altı; Daktilografi kursunda lise ve üniversite; muhasebe kursu ile mimari proje ve inşaat ressamlığı kurslarında çoğu üniversite düzeyinde olmak üzere. Örneğin, muhasebe kurslarına katılanların çoğunluğunun Açık Öğretim Fakültesi öğrencisi olması araştırmanın ilginç bir bulgusudur.

Aile gelir-düzeyi bakımından, yalnızca el sanatları - çiçek, muhasebe; mimari proje ve inşaat ressamlığı kursiyerlerini daha çok orta ve ortanın üstünde bir aylık gelire sahip ailelerden geldiği, diğerlerinin aile gelirinin orta ve ortanın altına düştüğü görülmektedir.

Kurslara katılanların % 75'i bekârdır.

Öğrenim düzeyi bakımından; Daktilografi, muhasebe ve özellikle makina ressamlığı ile M. Proje ve İnşaat Ressamlığı kurslarında öğrenim düzeyi yükselmektedir. En düşük öğrenim düzeyi (ilkokul ve altında) daha çok trikotaj kurslarında olduğu bulunmuştur.

Ankara'ya gelmeden önce en çok yaşanan yerleşim birimi olarak; B. Dikiş, M. Nakışları, Trikotaj, Elektrikçilik, Daktilografi ve Makina Ressamlığı kursiyerlerinin daha çok köy kökenli; El sanatları ve çiçek, elek-

tronik, muhasebe, M. Proje ve İnşaat Ressamlığı kursiyelerinin ise daha çok kent kökenli olduğu bulunmuştur.

Tüm kurslarda katılanların çoğunluğu 10 yıldan uzun bir süredir Ankara'da yaşamaktadır.

Kursiyerlerce kursa katılmada önemli görülen nedenlerin çoğu, devam edilen kurslara göre anlamlı olarak değişmektedir. Bu durum, özellikle ekonomik amaç ya da güdülerle ilgili katılma nedenlerinde ortaya çıkmıştır. "Kendisinin ve ailesinin özel ihtiyaçlarını evde karşılayarak aile bütçesine katkıda bulunma isteği", daha çok trikotaj, makina nakışları, biçki-dikiş ve elektronik kurslarına katılanlar için çok önemli bir katılma nedeni iken; "Kurs bitirme belgesinin ileride çalışılmak istenen iş için gerekli olması", özellikle Makina Ressamlığı, elektrikçilik, mimari proje ve inşaat ressamlığı ile daktilografi kurslarına katılanların büyük çoğunluğu için çok önemli bir katılma nedeni olarak görünmektedir. Çalışan kursiyerler arasında, özellikle Makina Ressamlığı kurslarına katılanlar için "halen çalışılan işte bilgi-beceri artırma isteği"; Mimari Proje ve İnşaat Ressamlığı kurslarına katılanlar için ise "yeni bir iş için hazırlanma isteği" çok önemli bir katılma nedeni olmuştur. Çalışmayan kursiyerler arasında, Elektronik, Elektrikçilik, Mimari Proje ve İnşaat Ressamlığı ile Daktilografi kurslarına katılanların büyük çoğunluğu, "Bir iş bulup çalışmak" için gerekli bilgi-becerileri edinmek amacıyla; Elektronik ve Trikotaj kurslarına katılanlar ise daha çok "evde çalışarak para kazanmak" amacıyla katılmışlardır."

Kursa katılma nedenleri cinsiyete, yaşa, medeni duruma ve öğrenim düzeyine göre de anlamlı farklılıklar göstermektedir. Cinsiyet bakımından; ekonomik amaçlar ya da güdülerle ilgili katılma nedenlerine verilen önem dereceleri, erkek kursiyerlerde, görece daha yüksektir. Çalışmayanlar arasında, "ev dışında çalışarak para kazanma isteği"nin erkekler için, "evde çalışarak para kazanma isteği"nin kadınlar için görece daha önemli katılma nedenleri olduğu görülmektedir.

19 yaş ve altındakilerin bu kurslara katılımında "boş zamanlarını değerlendirme", "yeni arkadaşlar edinme" ve "toplumsallaşma" istekleri ilk sıraları alırken; 20-29 yaş grubunda "kendisinin ve ailesinin bazı ihtiyaçlarını evde karşılayarak aile bütçesine katkıda bulunma" ve "ev dışında bir iş bulup çalışma" istekleri öne geçmektedir. 30 yaş üzerinde ise, "... bazı ihtiyaçlarını evde karşılayarak aile bütçesine katkıda bulunma" ve "yaşlılıkta oyalanabileceği bir uğraş edinme" istekleri ağır basmaktadır.

Medeni duruma göre, evlilerde "... bazı ihtiyaçlarını evde karşılayarak aile bütçesine katkıda bulunma isteği" ve bekârlarda "ev dışında çalışma isteği" daha önemli görülen katılma nedenleridir.

Öğrenim düzeyi yükseldikçe, "kurs sonunda alacağı bitirme belge-

sine duyulan ihtiyaç" ve "ev dışında iş bulup çalışma isteği" kursa katılma nedeni olarak daha çok önem kazanmaktadır.

Tüm grupta, katılanların yüzde 69'unun, bu kurslara kayıt oldukları sırada Halk Eğitimi Merkezi'nin açtığı öteki kurslar hakkında yeterli ya da hiçbir bilgisi olmadığı görülmüştür. Kursiyerlerin kursa katılmasını özendirken kişiler çoğunlukla aile ve komşu ya da arkadaş çevresindedir. Bunun yanısıra bazı kurslarda (Makina Ressamlığı, Mimari Proje ve İnşaat Ressamlığı, Daktilografi ve elektronik) işlerinde/işverenden istek gelmesi de katılmayı güdüleyen bir etmendir.

Katılanların, kurs programının süresi, içeriği, öğretim süreçleri ve değerlendirme yöntemi ile ilgili görüşleri, ihtiyaçları, beklentileri de devam ettikleri kurslara göre değişmektedir. Süre, bazı kurslarda yeterli görülürken; özellikle Elektronik, Makina Ressamlığı, Mimari Proje ve İnşaat Ressamlığı kurslarına katılanlar tarafından kısa bulunmaktadır. Buna neden olarak "sürenin, programdaki konuları tam öğrenmeye yetmemesi" gösterilmektedir. Programın meslek bilgileri yönünden içeriği, tüm grupta katılanların üçte ikisi tarafından yeterli bulunmakla birlikte, bazı kurslarda durum değişmektedir. Örneğin; Makina Ressamlığı, elektronik, Elektrikçilik, Mimari Proje ve İnşaat Ressamlığı ile Muhasebe kurslarında, içeriğin ihtiyacı karşılamadığı görüşü ağır basmaktadır. Kursiyerlerin yaklaşık yarısı, programdaki bazı konuları süresi içinde öğrenmekte güçlük çektiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, kursiyerlerin önemli bir bölümü, seçme hakları olsa, daha uzun süreli ve kapsamlı bir programdan yana tercih bildirmişlerdir. Bu konuda, katılanların ancak dörtte biri, bugünkü program düzeninden hoşnut görünmektedir.

Katılanların büyük çoğunluğu, kurs boyunca mesleki konuları dışındaki başka konularda da eğitim yapılmasını istemekte ve yarıdan çoğu uygulanmakta olan programları bu yönden yeterli bulmamaktadır.

Katılanlar öğretim yöntemleri konusunda genelde olumlu bir değerlendirme yapmaktadır. Fakat bazı kurslarda –özellikle Muhasebe, Makina Ressamlığı ve Elektrikçilik– öğretim yöntemi ile ilgili görüşlerde olumsuzluk ağır basmaktadır. Öğretim Yöntemi ile ilgili bazı görüşler, devam edilen kurslar ile olduğu gibi, katılanların yaşı ve öğrenim düzeyi ile de ilişkili bulunmuştur.

Tüm grupta ve özellikle bazı kurslarda, yapılan uygulamaların yeterli olmadığı; eğitim araç–gereçlerinin ihtiyaca yetmediği, bu nedenle yeterli uygulama yapmada ve dolayısıyla öğrenmede güçlük çekildiği; ayrıca basılı kaynak materyale de ihtiyaç duyulduğu katılanların önemli bir bölümüne işaret edilen hususlardır.

Tüm grupta katılanların, katıldıkları grup–içi ilişkilerden (sınıf atmosferinden) genelde hoşnut oldukları görülmüştür. Ancak bu konudaki

görüşlerden bazıları, katılanların yaşına ve öğrenim düzeyine göre değişmektedir.

Bütün kurslarda katılanların çoğunluğu, Halk Eğitimi Merkezi'nce kurs dışında düzenlenebilecek olan sosyal etkinliklere de katılma isteği göstermişlerdir. Ancak bunlardan bazıları, bu konuda aile, çevre ya da zaman ile ilgili engeller ileri sürmüştür.

Katılanlarca tercih edilen değerlendirme biçimi, devam edilen kurslara göre değişmektedir. Ancak tüm grupta, katılanların yarısından çoğu, kurstaki başarılarının yalnızca kurs boyunca yaptıkları işler ile değerlendirilmesinin yeterli olacağı görüşünde birleşmektedir.

Katılanların, kursta öğrendikleri bilgi ve becerileri kurs bittikten sonra nasıl kullanacakları konusundaki düşünceleri de devam ettikleri kurslara ve bazı kişisel özelliklerine göre değişmektedir. Bu konuda kadın kursları ile Elektronik kursunda evin/ailenin ihtiyaçlarını karşılamak ya da evde çalışarak para kazanmak; Elektrikçilik kursları ile diğer karma kurslarda ise ücretli bir iş bulup ya da özel bir iş kurup çalışmak yönünde bir eğilim bulunmaktadır. Ayrıca, Elektrikçilik kursları dışında bütün kurslarda, katılanlar, bu kurs bittikten sonra başka kurslara da gelmeyi düşünmektedir.

Sonuç

Bu araştırmadan çıkarılabilecek olan sonuçlar şöyle sıralanabilir:

1) Bu araştırmanın bulguları, araştırma kapsamının sınırlılığı dikkate alınmak kaydıyla, göstermiştir ki; ülkemizde halk eğitimi kurslarına katılanların özellikleri; yaş, medeni durum, öğrenim düzeyi ve çalışma durumları bakımından; gelişmiş Batı ülkelerinde yetişkin eğitime katılanların tipik özelliklerinden farklıdır. Ancak yetişkin eğitiminin özelliği gereği, dünyada olduğu gibi bizde de, katılanların özelliklerinin, katılma güdülerinin, ihtiyaç ve beklentilerinin, gruplara göre farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Oysa Halk Eğitimi Merkezlerindeki uygulamada, bu farklılıklar dikkate alınmadan, bazıları gelenekselleşen kurslar her yıl, zaman, süre, içerik ve öğretim süreçleri bakımından, aynen yinelenerek sürdürülmektedir. Bu uygulamaların, nitel ve nicel verimliliğinin artırılması isteniyorsa; sözü edilen farklılıkların ve değişen ihtiyaçların dikkate alınması gerekmektedir.

2) Yine dünyada olduğu gibi bizde de, yetişkinlerin eğitime genellikle birden çok nedenle ve toplumsal rolleriyle de ilişkili iç ve dış etmenlerin etkisiyle katıldıkları ortaya çıkmıştır. Meslek ve beceri kursları ile ilgili olarak yapılan bu araştırmada görülmüştür ki; kurslara katılma için gösterilen nedenler arasında, ekonomik amaç ya da güdüler dışında ve kursun öğrenme konusu ile hiçbir ilgisi olmayan, salt "etkinliğe-dönük" amaçları ya da güdüler de önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum, yetişkinler için düzenlenen eğitim etkinliklerinde, programın konusu ne olursa

olsun, yetişkinlerdeki güdülenmenin bu farklı ögelerine karşı da duyarlı olmak gerektiği yolundaki evrensel görüşü desteklemektedir.

3) Katılanların görüşlerine dayalı olarak, bu kursların uygulamasında daha çok hangi alanlarda sorunlar bulunduğu ve üzerinde çalışılması gerektiği ortaya çıkmış; bu alanlarda katılanların ihtiyaç ve beklentilerine ilişkin önemli ipuçları elde edilmiştir. Karşılaşılan sorunlar devam edilen kurslara göre değişmektedir ve bunların bazılarının farklı kişisel özellikler ile de ilişkili olduğu görülmektedir.

4) Özellikle kadın kurslarına katılanların önemli gördüğü katılma nedenleri ile bunların kursta öğrendiklerini kurs bittikten sonraki yaşamlarında nasıl kullanacaklarına ilişkin görüşleri, Cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarından başlayarak gelenekselleşen bu kursların, kadının toplumumuzdaki eve/ev içi ihtiyaçlarını karşılamaya dönük olarak görülen konumunu ve işlevini pekiştirdiğini ortaya koymaktadır. Bu kurslara katılanların büyük çoğunluğunun en az on yıldır Ankara'da yaşayan, 19 yaşın altındaki genç kızlar olduğu dikkate alınır ve günümüzde kurulan ailelerin, geçmişten farklı olarak, artık çekirdek aileler olduğu düşünülecek olursa; bu kursların da giderek kadının toplumsal çalışma yaşamına daha çok katılmasına yardımcı olacak bir yönde geliştirilmesi gerekmektedir. Nitekim, belli bir grubun aynı zamanda hem Biçki-Dikiş kursunu, hem de Daktilografi kursunu izlemesi ya da bu kursları birbiri ardından izlemeleri de bu konuda bir arayışın var olduğuna işaret etmektedir.

5) Bu araştırmanın bulguları, benzeri tarama araştırmalarının sürekli ve sistemli olarak yapılması gerektiğini ve bu çalışmaların yalnızca katılanları değil, katılma potansiyeli olan grupları da içerecek biçimde yapılmasına ihtiyaç bulunduğunu da ortaya koymaktadır.

Öneriler

Halk Eğitimi Merkezleri'nde açılan kurslara katılanlar ile ilgili olarak yapılan bu araştırmada, herhangi bir problem alanında yoğunlaşmamış; daha çok, katılma olgusu ile ilgili problem alanlarının neler olduğunun ve nelerin çalışılması gerektiğinin saptanması amaçlanmıştır. Bu nedenle araştırma bulgularına ve sonuçlarına dayalı olarak getirilebilecek öneriler de, bu problem alanlarına çözüm getirecek öneriler olmaktan çok, bu araştırmayı izleyen sürekli bir araştırma-geliştirme süreci içinde dikkate alınması gereken öneriler olmaktadır. Aşağıdaki önerilerin bu bağlamda değerlendirilmesi uygun olacaktır.

1- Halk eğitimi Merkezleri düzeyinde yapılabilecek bu tür araştırmalar yanısıra; ülkemizde halk eğitimine katılanların özelliklerinin, öğrenme güdülerinin ve ihtiyaçlarının neler olduğu daha geniş kapsamlı tarama çalışmaları ile tanımlanmalıdır.

2) Bu çalışmaların, yalnızca katılanları değil, katılma potansiyeli olanları ve katılmasında toplumsal olarak yarar görülenleri de içermesi için, hane bazında görüşmelere dayalı bölgesel taramalara da yer verilmelidir. Ayrıca nüfus sayımları gibi ülke düzeyinde yürütülen sayım çalışmalarında da, bu konu ile ilgili sorulara yer verilebilir.

3) Elde edilen bilgiler ışığında, var olan programlar bölgelere ya da yörelere göre değişen ihtiyaçları karşılayacak biçimde geliştirilmeli; yeni ihtiyaçlara uygun programlar ve farklı özelliklerdeki yetişkin grupları için uygun eğitim ortamları düzenlenmelidir. Bütün bu çalışmalarda, programları, katılan gruplara uyarlama kolaylığını sağlayacak esneklik ilkesi benimsenmelidir.

4) Yetişkinler için düzenlenen meslek ve beceri eğitim programları, katılanların farklı düzeylerdeki ihtiyaçlarını kademeli olarak karşılayacak ve sonunda bir mesleğe yöneltecek modüller halinde düzenlenmeli; uygulama içerisinde sürekli yapılacak operasyonel araştırmalar ile bu konuda sunulabilecek farklı program seçeneklerinin neler olabileceği üzerinde çalışılmalıdır.

5) Meslek ve beceri eğitimi kurslarında eğitim ortamları, katılanların yeterince uygulama yapabilmesine olanak verecek biçimde geliştirilmeli; araç-gereç eksikliklerinin giderilmesi için önlemler alınmalıdır.

6) Kadrolu ya da usta öğretici statüsünde olsun, kurs öğretmenleri için, yetişkinlerin öğrenme ile ilgili özelliklerine uygun yaklaşımları benimsemeye ve uyguladıkları öğretim yöntemi ve tekniklerini geliştirmeye güdüleyecek sürekli eğitim olanakları sağlanmalıdır.

7) Kurs programlarında mesleki bilgi ve beceriler ile ilgili konular yanısıra, katılanların istek ve ihtiyaçlarına göre, sosyal ve kültürel konulara da yer verilmeli ve bu konulardaki eğitim (ilgili kuruluşlar ile de işbirliği yapılarak) sistemli bir biçimde ele alınmalıdır.

8) Eğitim amaçlarının gerçekleşmesinde önemli bir rol oynayan sınıf atmosferi konusuna özellikle önem verilmelidir. Bu araştırmanın bulgularına göre, katılanların, grup-içi ilişkiler konusundaki bazı görüşlerinin, özellikle yaş ve öğrenim düzeylerine göre farklılaştığı dikkate alınarak; konu, farklı kompozisyonlarda gruplar oluşturulup bunlar üzerinde denererek incelenmelidir.

9) Kurs katılma için önemli gösterilen nedenler arasında, "günlük yaşamına bir değişiklik katma", "yeni arkadaşlar edinme", "toplum içine girme ve toplum içinde nasıl hareket edileceğini öğrenme" gibi biçimlerde kendini gösteren farklı ihtiyaçların da karşılanabilmesi ve böylece katılanların kurs programı ile daha fazla bütünleşebilmelerinin sağlanması için, kurs dışında da bazı sosyal etkinliklere yer verilmelidir. Bu etkinlikler, kurum tarafından düzenli şekilde programlanmalıdır.

10) Kurs malzemeleri için yapılan masrafları karşılamada kursiyerlerin önemli bir kısmının, "biraz" ya da "çok" derecesine güçlük çektikleri ve bunların da belki kurs masraflarını göze alarak bu kurslara katılanlar olabileceği dikkate alınarak, bu konuda kurumca neler yapılabileceği araştırılmalı ve gereken önlemler alınmalıdır.

11) Kurs bitiminde bir iş bulup çalışmak isteyenlerin iş bulmalarına yardımcı olmak üzere, çevredeki iş alanlarının işgücü ihtiyacı ve ne tip işgücüne ihtiyaç duyulduğu kurumca araştırılarak izlenmeli ve bu konuda ilgili işyerleri ile işbirliğine gidilmelidir. Kendi işini kurmak isteyenler (sermaye ya da kredi verme, vb. yollar ile) özendirilmelidir.

12) Evde çalışarak, ürettiklerini pazarlayabilecek bir yer ile anlaşmak düşüncesinde olan kursiyerlerin bu ihtiyacını karşılamak üzere; bu konuda, sipariş atelyesi gibi düzenlemelerin geliştirilip yaygınlaştırılması üzerinde çalışılmalıdır.

13) Katılanların önemli bir kısmının, bu kurs bittikten sonra başka kurslara da gelme isteğine oldukları göz önüne alınarak, bu durumun nedenleri ve bu potansiyelden en iyi nasıl yararlanılabileceği konusu ayrıca sürekli olarak araştırılmalıdır.

14) Halk Eğitimi Merkezlerinin düzenledikleri tüm eğitim etkinliklerinin, çevrede ev ziyaretleri, vb. kişisel ve yine çevrede dağıtılacak ya da uygun yerlere asılacak duyurular, radyo, TV ve basın gibi kişisel olmayan araçlardan da yararlanılarak, tanıtma çalışmaları artırılmalıdır. Böylece henüz ulaşamayan gruplara da ulaşılmaya çalışılmalıdır.

15) Son olarak; Halk Eğitimi Kurslarına katılanların, bu kursları bitirdikten sonra, öğrendikleri ile ilgili olarak ne yaptıkları konusunda, sistemli olarak, izleme araştırmaları yapılmalı; elde edilen bilgilerden, programların geliştirilmesinde yararlanılmalıdır.